

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1963/145

Karar No:1967/20

Karar tarihi:27/6/1967

Resmi Gazete tarih/sayı:15.11.1967/12751

Davacı : Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grubu

Dâvanın konusu : Abana İlçe Merkezinin Abana'dan kaldırılıp Bozkurt'a nakline ilişkin 21/12/1953 günlü ve 6203 sayılı Kanun hükümlerinin iptali istemidir.

B) İlk inceleme işlemleri :

I. C. H. P. Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu Genel Kurulunun 14/2/1963 gününde ve 57 nci birleşiminde verdiği kararda, dâva konusu kanun hükümlerinin iptali için dâva açılacağı belirtilmemiş olduğundan, bu kararda sözü edilen önerge ve eklerinin onanlı örneklerinin, onbeş gün içinde, gönderilmesi için tebligat yapılmasına ilişkin 8/3/1963 günlü karar üzerine süresi içinde, istenen belgeler gönderilmiş ve böylece eksikliğin tamamlanmış olduğu anlaşıldığından işin, esasının incelenmesine 15/4/1963 gününde, Başkan Sünuhi Arsan, Başkan Vekili Tevfik Gerçekler, Üye Osman Yeten, Rifat Göksu, İsmail Hakkı Ülkmen, Lütfi Akadlı, Şemsettin Akçoğlu, İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Ahmet Akar, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, ve Ekrem Tüzemen'den kurulu toplantıda oybirliği ile karar verilmiştir

II. Esasa ilişkin rapor düzenlendikten sonra yapılan incelemede, C. H.P. Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu Genel Kurulunun 14/2/1963 günlü 57 nci oturumunda İstanbul Milletvekili Reşit Ülker tarafından verilen ve iptal dâvası açılacak kanunlarla ilgili bulunan önerge ile buna ekli listenin asıllarının 44 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin 4 üncü ve 5 inci fıkraları uyarınca 30 gün içinde gönderilmesinin davacıdan istenmesine 17/5/1963 gününde oybirliği ile karar verilmiş, bu belgelerin asıllarının, süresi içinde gönderilmesi üzerine 13/12/1966 gününde Başkan İbrahim Senil, Üye Şemsettin Akçoğlu, İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Feyzullah Uslu, A. Şeref Hocoğlu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Sait Koçak, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Muhittin Gürün ve Lütfi Ömerbaş'ın katılmalarıyla yapılan toplantıda:

1. (Aşağıda açıklanacak nedenlerden dolayı) iptal konusu 6203 sayılı Kanunun, Anayasa'ya aykırılığı yönünden incelenmesi gerektiğinden üyelerden Şeref Hocoğlu, Celâlettin Kuralmen ve Muhittin Gürün'ün, Anayasa'nın 152 nci ve geçici 9 uncu maddeleri hükümleri karşısında olayda Anayasa'ya aykırılık halinin, incelenmesine yer olmadığı yolundaki karşı oyları ile ve oyçokluğu ile,

2. Abana'nın ilçe olduğu 1 Ağustos 1945 günü ile köy haline getirildiği 21/12/1953 günü arasında yapılmış olan milletvekili, belediye ve il genel meclisi seçimlerinde Pazaryeri (Bozkurt) ile Abana merkezinden siyasî parti üyelerine verilen oy sayıları sonuçlarının,

3. Abana ilçe merkezinin Pazaryerine (Bozkurt'a) nakli konusunda Kastamonu İl İdare Kurulu ile İl Genel Meclisince verilen kararlar örneklerinin.

4. 6203 sayılı Kanun teklifi dolayısıyla Millet Meclisi İçişleri Komisyonunun 18/7/1953 günlü ve E. 2/451 K. 86 sayılı raporunda sözü geçen üç kişilik Kurulca düzenlenen rapor örneğinin raporu düzenleyenlerin adlarının ve partilerinin açıklanması suretiyle ilgili mercilerden istenmesine,

Esas No:1963/145
Karar No:1967/20

Başkan İbrahim Senil, üyelerden Şemsettin Akçoğlu ve İhsan Keçecioğlu'nun bu yönlerin araştırılmasına yer olmadığı yolundaki karşı oyları ile ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Hukukî sonuçları sürüp gitmekte bulunan ve herhangi bir kanun ile kaldırılmış olmayan bir kanun hükmü, yürürlükte demektir. İlçe merkezinin Abana'dan Bozkurt'a taşınmasına ilişkin dâva konusu kanun hükümleri herhangi bir kanun ile kaldırılmış olmadığı gibi merkezin bugün dahi Bozkurt olması bakımından bu hükümler sürüp gitmektedir. Buna göre, bu kanunun Anayasa'nın geçici 9 uncu maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesinin göreve başladığı tarihte yürürlükte olduğunun kabulü gerekir ve böylece Anayasaya aykırılık yönünün incelenmesi, sözü edilen geçici 9 uncu madde hükmü ile Anayasa'nın 152 nci maddesine uygundur. Gerçekten, yürürlükte bulunan bir hüküm, ancak Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi veya bunu kaldıran bir kanunun yürürlüğe girmesi sonucunda yürürlükte olmaktan çıkar, başka deyimle, ortadan kalkar.

C) İptali istenilen hükme ilişkin gerekçe açıklama, yasama görüşmeleri ile toplanan bilgiler

:

1- Abana Bucağı 25/6/1945 günlü ve 4769 sayılı Kanunla kurulmuştur. Bu Kanunla, Abana ile birlikte yeniden dokuz ilçe kurulması öngörülmektedir. Bunun gerekçesinde, Abana için özet olarak, şunlar yazılmıştır : Abana ve Çatalzeytin bucaklarının bağlı oldukları İnebolu ile aralarında yol ulaşımı yoktur. Bu bucakların, ilçe merkezi İnebolu'ya 30 - 60 Km. uzakta olması ve kara yolu bulunmaması yüzünden köylü, ilçe merkezine ancak deniz yolu ile binbir zorluğa (katlanarak gitmekte ve günlerce köyünden ve işinden uzaklaşmaktadır. Burada ilçe kurulması halinde, hem turizm, hem de ekonomi bakımlarından, gelişme desteklenmiş ve köylünün Hükümetle olan işlerini çabuk görmesi kolaylığı sağlanmış ve halk geçimini kendi gölgesinden elde ederek dışarıya gitmek zorundan kurtarılmış olacak ve özellikle önemli bir ihraç maddesi olan patates, fındık ürünlerinin üretimi artırılabilecektir. İdare işlerinde gerçekleştirilecek kolaylıkları da hesaba katılınca, merkezi Abana olmak ve bu adla anılmak üzere bir ilçe kurulması zorunlu görülmüştür. (T.B. M.M. Tutanak Dergisi Dönem VII Toplantı 2 Cilt 18, S, Sayısı 139.).

Büyük Millet Meclisi içişleri ve Bütçe Komisyonlarına Abana konusunda herhangi bir görüş ileri sürülmediği gibi, Genel Kurul görüşmelerinde de Abana'ya ilişkin bir söz geçmemiş ve böylece kanun kabul edilmiştir.

2- Abana'yı üçe merkezi olmaktan çıkaran iptal konusu 21/12/ 1953 günlü ve 6203 sayılı Kanunun l inci maddesi şöyledir : (Madde-1 4769 sayılı Kanunun birinci maddesine bağlı bir sayılı cetvelde adları yazılı dokuz kazadan Kastamonu ili Abana Kaza merkezi, adı geçen Kanunun diğer maddelerinde ve cetvellerinde yazılı hak ve şartlarla Pazaryeri-Bozkurt kasabasına ve (Bozkurt) Kazası adı ile nakledilmiştir.)

3- Kastamonu milletvekillerince teklif edilen bu kanunun gerekçeleri özet olarak şudur :

a. 4769 sayılı Kanunun tasarının komisyanlarda ve Meclis Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında yetmiş iki köyü bulunan bir bölgeye ilçe merkezi olabilecek özellikte başka bir yer üzerinde hiç durulmamış, kanun koyucu, Abana'nın ilçe merkezi olması teklifini, bölgenin özelliklerini bilen tarafsız bir kimseden dinliyemediği için, olduğu gibi kabul etmiştir.

b. Abana'da oturanların Yüksek Meclis katında sürekli kovuşturmaları ve "Aynı zamanda siyasî kanaat muhafazakârlığı vaadi ile 1945 yılında istihlal ettiği bu netice" de bölge ahâlî ve köylüsünün yüz yıllık dertlerini karşılamak konusunda ne ölçüde aldanıldığını ve merkez olarak Abana'nın seçilmesinde ne büyük bir yanlışlık olduğu bugün ispat edilmiştir.

Esas No:1963/145
Karar No:1967/20

c. Bu bölgenin ilçe merkezi olmaya hak (kazanmış yeri, Pazaryeri denilen Bozkurt Kasabasıdır ve iktisadî içtimaî ve coğrafi yönlerden açıkça üstün bir durumdadır :

aa) Bölgenin iktisat ve ticaret merkezi Abana değil, Bozkurttur. Bozkurt ve Abana'da bulunan dükkan ve tesisler, ticarî durumu gerçeklikle anlatacak önemdedir. Abana'daki seksenüç dükkana karşı Bozkurt'ta ikiyüzsekiz dükkân vardır. Motorla işleyen dört sandalye fabrikası da bu sayılara eklenebilir.

Bozkurt, merkezi durumdan ötürü, çevrenin ve hatta komşu ilçelerin pek çok değer verdikleri eski bir pazara maliktir ki bu yön, Pazaryeri adından da anlaşılabilir. Her Ağustos'ta kurulan ünlü panayırı, İstanbul ve Anakara gibi yerlerden alıcı çekecek değerdedir Buna karşılık, Abana pazarı ve panayırı, Bozkurt'unkiler karşısında, pek sönük kalır ve bir uydu gibidir.

Bozkurt - Devrekani - Kastamonu yolu, Bazkurt ticaretine yeni bir yön kazandırmıştır ve böylece Bozkurt'tan mal gönderme işleri, Abana'daki türlü zorluklar karşısında, güney yönüne çevrilmiştir.

bb) Sosyal ve kültürel bakımdan Bozkurt, Abana'dan daha elverişlidir. Halk okuyup yazmaya karşı çok heyecanlı ve eğilimli olup burada hiç bir suç işlenmez; 2255 nüfuslu Bozkurt'ta yirmi yıldanberi ne tek bir bekçi vardır, ne de Devlet jandarma karakolu açılmasına gerek görülmüştür.

Bozkurt'ta okul cami, sağlık merkezî yaptırma gibi dernekler vardır. Elektrik Projeleri uygulanmaya konmuştur. Abana'nın 779 kişisine karşılık Bozkurt'ta 2255 kişi; 180 evine karşılık Bozkurt'ta 412 ev 83 dükkâna karşılık Bozkurt'ta 208 dükkân ve 335 seçmenine karşılık Bozkurt'ta 937 seçmen bulunduğu gibi 16 bin liralık Belediye bütçesine karşılık Bozkurt Belediyesinin 28 bin liralık bütçesi vardır.

cc) Bozkurt, Ezine çayı vadisinin en geniş yerinde genişlemeye elverişli bir yer durumunda, Abana ise bu vadinin denize varan deltasında, yer yer biriken kumla denizden gerileyen bir merkezdir.

çç) Alış veriş için Bozkurt pazarına inen köylüler, Hükümet ve adalet işleri için, Abana'ya giderler. Bütün işlerini Bozkurt'ta bitiren köylü için yalnız resmi işleri görmek üzere Abana'ya gidiş geliş ise, ağır bir yük demektir ve altı km. olan bu uzaklık, köylüler üzerinde gereksiz bir etki yaratmaktadır. Yetmişiki köyü bulunan Abana ilçesinin yirmüç köyü kurulmak üzere bulunan Çatalzeytin ilcesine verileceğine göre, geri kalan kırkdokuz köyden otuz sekizi % 80 oranındaki köy halkı ilçe merkezi olarak kendilerine daha elverişli buludan Bozkurt'u istemekte ve bu dileklerini tutanaklarla ve bizim aracılığımızla Meclise ulaştırmış bulunmaktadır.

Liman ve yapılmış isgele gibi hiç bir tesisi bulunmayan Abana merkezi ile köylünün hiç bir ilgisi yoktur ve burası güneye doğru yapılan il yolu ile önemini büsbütün yitirmiştir.

Bozkurt Belediyesi, onbir odalı bir binayı Hükümet konağı olarak düzenlenmiş ve Hazineye devretmeye hazır bulunmuştur.

dd) Sonuç olarak, Abana merkez olma olanaklarından büsbütün yoksun ve geliştirilmesi Devlet için çok büyük yüklerle bağlı, sönük ve küçük bir kasabadır. Buna karşılık, bu bölgeye yıllardan beri sosyal ve ticarî bakımlardan merkezlik eden Bozkurt ise, "Siyasî endişelere kurban edilerek hakları reddolunmuş büyük bir kasaba hüviyetindedir." (T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem IX. C. 26, S. Sayısı 21).

4- Bu teklif, Büyük Millet Meclisi içişleri ve Bütçe komisyonlarından geçirilmiştir, içişleri Komisyonu, kendi içinden ve iktidar partisi milletvekillerinden seçtiği üç kişilik bir kurulu, başka deyimle, bir alt komisyonu yerine göndererek inceleme yaptırmış ve onun kendisine verdiği rapora dayanarak ve Pazaryeri nüfusunun daha fazla ve oranın daha gelişmiş durumda olduğu ve ileride de gelişmeye daha elverişli bulunduğu Kastamonu ile karadan bağlantısı olduğu halbuki, Abana'nın ulaşımına elverişli; olmadığı ve iskele yapımına dahi elverişsiz bulunduğu için iskelenin başka yerde kurulmasının kararlaştırıldığı, halkın iktisadî ilişkilerinin Pazaryeri ile olduğu ve Pazaryerinin daha ortada olmakla birlikte ilçenin kırktan fazla köyünde oturanların da Merkezin Pazaryerine taşınmasını istedikleri gerekçelerine dayanan 18/7/1953 günlü bir raporla, teklifi kabul etmiş, içişleri Komisyonunun düzenlediği bu rapora, karşı oy vermiş bulunan beş milletvekili, Abana'nın güneye doğru ve Pazaryerinin ise kuzeye doğru gelişmekte olduğunun raporda belirtildiğine ve aradaki mesafenin ancak iki kilometre olduğuna göre gelecekteki gelişme beklenilerek şimdiki durumun değiştirilmemesinin uygun olacağı kanısını açıklamışlardır. Karşı oyda bulunanlardan bir milletvekili de, öbürlerinin az önce anılan görüşlerine katılmakla birlikte, Abana halkının C.H.P. li oluşu nedeniyle ilçe merkezinin değiştirilmesi işine girilmiş ve bu yönün Komisyonunda apaçık tartışılmış bulunması karşısında, yalnızca böyle bir görüşün varlığının ilçe merkezinin olduğu gibi bırakılmasını gerektireceğini dahi, karşı oy yazısında, belirtmiştir.

Bütçe Komisyonu ise İçişleri Komisyonunun gerekçesini benimseyerek öncelik ve ivedilikle görüşülmesi dileği ile teklifi kabul etmiştir.

Teklifin, öncelik ve ivedilikle görüşülmesine Genel Kurulca karar verilmiş ve bu karar uygulanmıştır.

5- Genel kurul görüşmeleri sırasında, muhalif milletvekilleri değişiklik için ileri sürülen gerekçelerin doğru olmadığını, bu teklifin siyasî nedene dayandığını ve yersiz olduğunu ileri sürmüşler, iktidar parti sine bağlı milletvekilleri ise işin iyice incelenmiş bulunduğunu ve sadece objektif nedenlerle bu değişikliğin yapmak istendiğini ileri sürmüşlerdir. Muhalifler içinde, teklifte bulunan milletvekillerinin ortaya attıkları sayıların doğru olmadığını ve içişleri Komisyonundaki görüşmeler sırasında Bozkurt'un iktidar partisine oy verdiği için merkezin değiştirmek istendiğinin açıkça söylendiğini dahi ileri süren olmuştur. Yine bu görüşmeler sırasında 1945 te Abana'nın ilçe merkezi yapılmasının o zamanki iktidarın siyasî emellerini korumak düşüncesine dayandığı dahi ortaya atılmıştır. (T.B.M.M. .Tutanak Dergisi, C. 26-21/12/1953 - S. 331-344)

6- İktidar Partisinden üç milletvekilince yerinde yapılan inceleme sonunda Millet meclisi İçişleri Komisyonuna verilen ve bu komisyonun 18/7/1953 günlü raporuna dayanak olan raporda teklif sahiplerinin tekliflerinde ileri sürdükleri sayılar üzerinde bir düşünce yürütülmemiş, yalnızca bir kaç sayı anılmış ve genel sözlerle anlatılan bir gerekçe yazılmış ve sonuç olarak (Abana Cenuba., Pazaryeri Şimale doğru inkişaf etmek zaruretinde bulduklarından günün birinde ve yakın seneler zarfında yekdiğerleri ile birleşecek olan bu iki kasabanın demokrasinin temeli olan "Ekseriyetin arzusuna uymak" piresibine riayet ile kaza merkezinin Abana'dan Pazaryeri'ne naklinde ekseriyetin arzusunun yerine getirilmesi gibi içtimai iki yerin ve belediyenin birleşmesinde olduğu üzere iktisadi, ticari faydalar ve tabii şartlara uymak gibi zaruretlerin icabına da uyulacağı kanaatiyle ... arz olunur) denilmiştir.

7- İçişleri Bakanlığının merkez değiştirilmesi konusundaki sorusu üzerine durumu inceleyen Kastamonu İl yönetim Kurulunun 12/12/1952 gün ve 795 sayılı kararında; Pazaryeri ile Abana merkezi arasında 2700 metre mesafe bulunup bunun önemli bir kısmının her iki tarafa ait olmak üzere meskûn bulunduğu, Pazaryeri 2225 kişi ve 366 evden, Abana 1446 kişi ve 435 evden ibaret ise de 22/6/1949 tarihinde Yılmaz, Sınarcık ve Bahçe köyleri ile birleşerek Mart 1952 tarihinde Belediye örgütü kurulmuş olan Pazaryeri'nin altı dere ve üstü dağ olması bakımından gelişme

Esas No:1963/145
Karar No:1967/20

alanının ancak Abana'ya doğru olduğu, Abana ilçe merkezinin ize kıyıda, vapurların uğradığı bir iskele olmakla beraber doğuya, batıya ve güneye elverişli gelişme alanlarına da malik olması bakımından üstün tutulacak bir durumda bulunduğu ve aynı zamanda güzel manzaralı ve plajı bulunması dolayısıyla turistik bir yer olabilecek durumda olduğu, Pazaryeri'nin doğu, batı ve güneyinde gelişme alanları bulunmaması yüzünden ileride genişlediğine Abana ile birleşmesinin coğrafi ve iktisadi bir zorunluk olduğu, Abana'da hükümet binası, ilk ve orta okul, dispanser, Jandarma, cezaevi, tekeli ve P.T.T. daireleri gibi bina ve kurumlar bulunduktan başka, imar planı yapılmış olup basınçlı su tesisleri ihale edilmiş bu tesislerin boş kalacağı, Pazaryeri'nde bunları içine alacak bir alan dahi bulunamayacağı ileri sürülerek Abana'nın siyasi, idari, iktisadi ve coğrafi bakımından ilçe merkezi olmasının zorunlu bulunup merkezin değiştirilmesi için akla yatkın hiçbir neden olmadığı belirtilmiştir.

Kastamonu İl Genel Meclisinin Mülkiye Komisyonunun 25/12/1952 günlü raporunda az önce anılan İl Yönetim Kurulu raporunda belirtilen gerekçeler benimsenerek Abana'nın merkez olarak kalmasının zorunlu olduğuna oy birliğiyle karar verilmiş ve İl Genel Meclisinin 30/12/1952 günlü toplantısında bu rapor, oy çokluğu ile, olduğu gibi kabul edilmiştir.

8- 1945 ten 1953 e değin yapılan seçimlerde pazaryeri'nin ve Abana 'nın hangi partilere oy vermiş buldukları yolunda yapılan soruşturma sonucunda : 17 Ekim 1948 de yapılan milletvekili ara seçimine yalnızca C.H.P. nin katıldığı ve adayın Abana merkezinden 706, Pazaryeri merkezinden ise 112 oy almış bulunduğu, 3 Eylül 1950 deki Abana Belediye seçimine C.H.P. ve M.P. katıldığı seçimde C.H.P. adayının 253 oy aldığı, M.P. adayına ise oy çıkmamış bulunduğu, 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan milletvekili ara seçiminde Pazaryeri'nde M.P. adayının 9, C. H. P adayının 7, D. P. adayının 568 oy aldıkları, Abana merkezinde ise Millet Partisi adayının 18, D. P. adayının 32, C.H.P. adayının ise 216 oy aldıkları, 20 Ocak 1952 de yapılan Pazaryeri - Bozkurt Belediye seçimine- C.H.P. nin katılmadığı, D. P. adaylarının 508 oy almış oldukları, M. P. adayına oy çıkmadığı anlaşılmıştır. Bu dönemde yapılan öbür seçimlere ilişkin bir bilgi veya belge elde edilememiştir.

Ç) Esasın incelenmesi ve kararın gerekçeleri :

İstenilen bilgilerin toplanması ve belgelerin gönderilmesi üzerine düzenlenen ek raporla esasa ilişkin rapor ve dosyadaki bütün kâğıtlar incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü :

İlk önce şunu hatırlatalımki, Anayasa'nın geçici 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında eski kanunlar için açılacak iptal dâvalarının şimdiki Anayasa'ya aykırılık nedeni ile açılacağı ilkesi benimsenmiştir. Bu bakımdan 1953 yılında kabul edilmiş bulunan dâva konusu kanunun Anayasa'ya uygunluk veya aykırılık yönünün şimdiki Anayasa'ya göre belli edilmesi zorunludur.

1- Merkezî idarenin kuruluşuna ilişkin ilkeleri gösteren Anayasa'nın 115 inci maddesinin 1 ve 2 nci fıkralarında şöyle denmektedir :

"Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, iktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır."

Bu hükme göre, Türkiye'nin gerek illere ayrılmasında, gerekse illerin öbür kademeli bölümlere ve bu arada ilçelere ayrılmasında gözönünde tutulacak olan ölçü, coğrafya durumu, iktisadî koşullarla kamu hizmetlerinin gerekleridir. İdarî kademelere bölünmede bu anılan ölçülerin gözönünde tutulması ilkesi, bu kademelerin merkezlerinin belli edilmesinde de öncelikle uygulanır : Çünkü, il veya ilçenin veya diğer bir kademenin merkezi demek, oranın işlerinin toplandığı en

önemli bir yer demektir. Bu bakımdan bir idarî bölümün merkezinin, coğrafya durumu, iktisadî koşullar ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre en uygun bir yerde bulunması Anayasa buyruğu olduğu gibi, bir merkezin değiştirilmesinde dahi yeni merkezin coğrafya durumu, iktisadî koşullar ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre eskisinden daha üstün bir yer niteliğini taşıması da, yine Anayasa buyruğudur. Demek ki, merkez değiştirmelerinde yeni merkezin eski merkeze göre coğrafya durumu, iktisadî koşullar ve kamu hizmetlerinin gerekleri bakımından daha üstün olduğu açıkça anlaşılmadıkça, böyle bir değiştirme Anayasa'ya uygun sayılamaz. .

a) Dâva konusu hükmü teklif edenlerin gerekçeleri (C/3 de açıklandığı üzere), Abana'nın coğrafya durumu, iktisadî koşullar ve kamu hizmetlerinin görülmesi bakımından Bozkurt'tan çok aşağı bir durumda bulunduğu ve ilçe içindeki köylerin çoğunluğunun kendilerine gönderdiklerini bildirdikleri tutanaklarla merkezin Bozkurt'a kaldırılmasını istemiş olmalarının da halk iradesinin saygı gösterilmesi gerekli bir ortaya çıkışı olduğu düşüncelerine dayanmaktadır. Büyük Millet Meclisi İçişleri Komisyonunun raporuna (C/4) temel olan üç kişilik alt komisyonun raporunda ise (C/6), bu düşünceler özellikle sonuç bakımından benimsenmiştir. Buna karşılık, Kastamonu İl Yönetim Kurulu ve halkın usulünce seçilmiş temsilcilerinden meydana gelen İl Genel Meclisi, kanunu teklif edenlerin ve kabul edenlerin görüşlerine aykırı olarak Bozkurt'un üstün durumda olmadığını ve her iki yerin de az bir süre sonra birleşeceğini ve aralarında iki kilometre kadar bir uzaklık bulunduğunu bildirmişlerdir. (C/7), Unutulmamalıdır ki, gerekli Yönetim Kurulu gerekse İl Genel Meclisi, 5442 sayılı ve 10/6/1949 günlü İl İdaresi Kanununun 2 nci maddesinin D bendinin kesin hükmü uyarınca, ilçe merkezinin değiştirilmesi konusunda, düşüncelerinin alınması zorunlu bulunan kumlardır. İl Yönetim Kurulunun kararı ile İl Genel Meclisinin kararını incelemiş bulunduğu anlaşılan Türkiye Büyük Millet Meclisi İçişleri Komisyonunda kurulan ve yerinde inceleme yapmış olan alt komisyon teklifi vanan milletvekillerinin iki merkezin sosyal ve iktisadî durumlarını belirtmek amacıyla ileri sürdükleri sayılarla İl Yönetim Kurulu kararına ve İl Genel Meclisi kararına dayanak olan sayılar arasındaki başlıklarını gözönünde tutarak kesin sayılara dayanan bir takım gerçekler ileri sürmesi ve böylece İl Yönetim Kurulu ile İl Genel Meclisi kararlarını çürüterek durumu iyice aydınlatması gerekirken, her nedense bu yola gitmemiş ve genel bir takım sözlerle görüşünü desteklemeyi daha uygun bulmuştur: özellikle Bozkurt'un doğuya ve batıya ve güneye doğru gelişmesine dağların engel olduğu. Abana'nın turizm bakımından gelişmekte bulunduğu yollu gerekçeler üzerinde de hiç durmamış ve her iki kasabanın birbirine doğru gelişmekte bulunduğunu ve aralarındaki açıklığın yakında kapanacağını gözönünde tuttuğu ve raporun son bölümüne yazdığı halde bu durumu değişikliğin yapılmaması yolunda değil, değişikliği haklı gösteren bir etken olarak değerlendirmiştir. Yine, bu afi Komisyon, halkoyu bakımından hiç bir hukukî değeri olmayan ve köylüler tarafından düzenlendiği bildirilen bir takım tutanakları demokrasi gereklerinden sayarak düşüncesine esas tuttuğu halde halkın kanun hükümlerince seçilmiş temsilcisi bulunan İl Genel Meclisinin vardığı sonucu hiçe saymıştır ve yine olayda tarafsız durumda bulunan il memurlarından meydana gelen İl Yönetim Kurulu kararını neden dolayı benimsemediğini göstermek gereğini dahi duymamıştır. Her hangi bir konuda doğru sonuca varabilmek için son sözü söyleyecek durumda bulunanların, kendi görüşlerine karşıt olan düşüncelerin hepsini ele alarak neden ötürü benimsemediklerini, gerçeği olabildiğince nesnel kanıtlarla (Objektif delillerle) yansıtarak, açıklamaları zorunludur. Burada bu mantık kuralım gerek Alt Komisyon, gerekse İçişleri Komisyonu, hiçe saymışlardır. Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler dahi. bu durumu değiştirmiş değildir; görüşmeler sırasında, teklifte bulunanların dayandıkları sayıların gerçeğe uygun bulunmadıkları dahi ortaya atılmış ve bu incelemelerdeki eksiklik büsbütün belirgin bir duruma girmiştir.

Bütün bunlar Bozkurt'un Abana'ya göre üstün durumda olduğu iyice tesbit edilmeksizin Millet Meclisince merkez değiştirilmeye ilişkin hükmün kabul edildiğini göstermektedir. Dosyada bulunan belgelerde ve özellikle tarafsız memurlardan kurulu olan İl Yönetim Kurulunun raporunda

(C/7) anılan sayılar ve verilen bilgiler karşısında merkezin Bozkurt'a kaldırılmasını gerekli saydıracak belirgin bir üstünlük görülememektedir. Demek ki, Anayasa'nın aradığı koşullar gerçekleşmeksizin dâva konusu hüküm, Meclisçe kabul edilmiştir; bu bakımdan Anayasanın 115.inci maddesinin 1 inci fıkrası hükmüne aykırıdır ve iptal edilmelidir.

b) 1945 te Abana'nın ilçe merkezi yapılmasının haksız olduğu, dâva konusu kanuna ilişkin teklifin gerekçesinde ileri sürülmüş (C/3-C/ dd) ve buna kanıt olmak üzere, o zamanki iktidarın kendi yararına oy sağlamak amacını güttüğü bildirilmiştir. 1945 yılında C.H.P. tek parti olarak iktidarda bulunmakta idi ve karşısında hiç bir parti yoktu. Gerçekten, biri iktidar, öbürü, muhalefet olmak üzere iki partinin varlığı, ancak Ocak 1946 da Demokrat Partinin kurulmasıyla başlamaktadır. Abana ilçesinin kuruluş hazırlıklarının çok önceden başlamış olması, işin gereğidir. Buna göre daha 1944 yılında ileride ikinci bir parti kurulacağını ve Abana'nın çoğunluğunun o partiye eğilim göstereceğini, o zamanki iktidarın iki yıl önceden kestirmiş ve kendi yararına tedbir alma yoluna gitmiş bulunduğu ortaya atılmaktadır ki bu iddia akla yatkın görülemez; kaldı ki 1953 teki duruma göre bile Bozkurt'un Abana'ya üstünlüğü kesinlikle anlaşılabilir. Halbuki Bozkurt 1949 da komşu iki köyle birleştirilmiş ve böylece 1953 te, 1945 tekinden daha geniş bir duruma getirilmiştir.

2- Anayasa'nın "Seçme ve Seçilme Hakkı" başlıklı 55 inci maddesinde : "Vatandaşlar kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve seçilme hakkına sahiptir.

Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır" denilmektedir. Buna göre seçimlerin serbestliğini doğrudan doğruya veya dolayısıyla bozmaya elverişli bulunan veya bozmak amacı ile konulmuş olan bütün hükümler, Anayasa'ya aykırı niteliktedir. Yukarıda (1 de) açıklandığı üzere Anayasa'nın idarî bölümlere ilişkin 115 inci maddesi hükmüne aykırı olarak iptal konusu kanun, kabul edilmiş bulunmaktadır. Daha önce (C/8 de) açıklandığı gibi, bir takım seçimlerde Abana'lıların C.H.P. ye ve Bozkurt'ların ise iktidar partisi olan D.P. ye oy verdikleri anlaşılmaktadır. Ortada ilçe merkezinin değiştirilmesi için Anayasa'ya uygun bir neden bulunmamasına ve Büyük Millet Meclisi görüşmeleri sırasında bu kanunun yalnızca Abana'lıları siyasî eğilimlerinden, daha açıkçası, seçimlerde C.H.P. ni tutan kimseler olmalarından dolayı cezalandırmak için tekli' edildiğinin ileri sürülmüş bulunmasına ve bir takım seçimlerde Abana'lıların sürekli olarak C.H.P. yi benimsediklerinin sabit bulunmasına göre dâva konusu hükmün kabulü ile seçimlerde yurttaşların serbestçe oy kullanmalarının sınırlandırılması ve sonraki seçimler bakımından onların etki altında bırakılması yoluna gidildiği veya böyle bir yol tutulmadığı düşünülse bile, bu hüküm yüzünden yurttaşlar üzerinde bir korkunun seçim propagandası sırasında ortaya sürülebilecek söylentilerle pek kolaylıkla yaratılabileceği ve seçim serbestliğinin rahatlıkla etkileyebileceği anlaşılmaktadır. Buna göre dâva konusu hüküm Anayasa'nın 55 inci maddesine de aykırıdır ve bu bakımdan dahi iptal edilmelidir.

3- Anayasa'nın "Cumhuriyetin nitelikleri" başlıklı 2 nci maddesinde, "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir." denilmektedir. Hukuk devletinin tanımına giren bir çok unsurlardan birisi de, kamu yararı düşüncesi olmaksızın, başka deyimle, yalnızca özel çıkarlar için veya yalnızca belli partilerin veya kişilerin yararına olarak herhangi bir yasanın kabul edilmiyeceğidir. Buna göre çıkarılması için kamu yararı bulunmayan bir kanun, Anayasa'nın 2 nci maddesi hükmüne aykırı nitelikte olur ve dâva açıldığında iptali gerekir. Yukarıda (1 ve 2 nci bentte) açıklandığı üzere, dâva konusu kanun idari bölümlere ayırmada veya bu bölümlerin merkezini seçme yahut değiştirmede kamu yararının ölçüsünü bildiren Anayasa'nın 115 inci maddesi hükmüne aykırıdır ve aynı zamanda Anayasa'nın 55 inci maddesinin güvenlik altına almak istediği seçim serbestliği ilkesine dahi aykırı niteliktedir. Demek ki bu kanunun konulduğu kamu yararı düşüncesine değil, bunun dışında kalan düşüncelere dayanmaktadır. O halde bu hüküm, Anayasa'nın 2 nci maddesindeki hukuk devleti ilkesine aykırı olması dolayısıyla de iptal edilmelidir.

Esas No:1963/145
Karar No:1967/20

4- Dâva konusu kanunun temeli olan 1 inci madde hükmünün iptali karşısında bunun yürütülmesine ve yürürlük gününe ilişkin bulunan öbür iki maddesinin dahi iptali gerekmiştir.

SONUÇ :

1. Abana İlçe merkezinin Bozkurt- Pazaryeri kasabasına nakli hakkında 21/12/1953 günlü ve 6203 sayılı kanunun tümünün Anayasa'nın 2, 55 ve 115 inci maddelerine aykırı olduğundan iptaline,

2. İptal hükmünün Anayasa'nın 152 ve 44 sayılı Kanunun 50 inci maddeleri uyarınca 25/12/1967 gününde yürürlüğe girmesine 27/6/1967 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkan İbrahim Senil	Başkanvekili Lütfi Ömerbaş	Üye İhsan Keçecioglu	Üye Salim Başol
Üye Fazlı Öztan	Üye Celâlettin Kuralmen	Üye Hakkı Ketenoğlu	Üye Fazıl Uluocak
Üye Muhittin Taylan	Üye İhsan Ecemiş	Üye Recai seçkin	Üye Ahmet Akar
Üye Halit Zarbun	Üye Ziya Önel	Üye Muhittin Gürün	

MUHALEFET ŞERHİ

Bu dosya ile açılmış bulunan iptal dâvası, Abana tice merkezinin Bozkurt'a naklini sağlayan 21/12/1953 günlü ve 6203 sayılı Kanunun iptalini hedef tutmaktadır.

Söz konusu kanun, 2 nci maddesi hükmü gereğince, Resmî Gazete ile neşredildiği 29/12/1953 gününde yürürlüğe girmiş ve aynı günde hükümlerini yerine getirerek Abana'yı ilçe merkezi olmaktan çıkartarak köy hâline indirmiş ve Bozkurt'u da ilçe merkezi yapmıştır. Bu suretle

söz konusu kanun, hükmünü o tarihte ve bir defada yürütmüş ve etkisini tamamlamıştır. Artık bu gün için bu kanuna dayanılarak yeni bir işlem yapılması veya yeni bir hukukî sonuç verecek bir harekete girişilmesi mümkün değildir. Filvaki sözü geçen kanun halen de yürürlükte bulunmaktadır. Ancak bu kanunun hukukî etkisi, yeni olaylara uygulanarak yeni hukukî sonuçlar meydana getirecek nitelikte olmayıp vaktiyle tamamlanmış olan bir işlemin, yani Abana İlçesinin adının Bozkurt olarak değiştirilmiş ve ilçe merkezinin de Bozkurt'a nakledilmiş olmasının kanuni mesnedi olmaktan ibaret bulunmaktadır.

Anayasa'nın geçici 9 uncu maddesi, Anayasa'dan evvelki kanunlar hakkında iptal dâvası açılabilmesini, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olmaları şartına bağlanmıştır. Bundan maksadın, Anayasa Mahkemesinin göreve başladığı tarihten sonra, herhangi bir kanunun Anayasa kurallarına aykırı nitelikte sonuç verecek uygulamalarına imkân vermemek olduğu aşikardır. Daha açık bir deyimle, Anayasa'dan sonra herhangi bir hükmün bir olayda uygulanması suretile Anayasa kurallarına aykırı bir sonucun ortaya çıkmasını önlemek ve Anayasa'ya aykırı nitelikteki hükümlerin uygulanması kapılarını kapatmak maksadiyle geçici 9 uncu maddenin kabul edildiği meydandadır. Bunaenaleyh geçici 9 uncu maddedeki "Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan herhangi bir kanun" ifadesindeki (Yürürlükte olan) terimini bu maksat içinde yorumlamak gerekir.

Bu sebeplerle Anayasa Mahkemesinin göreve başladığı tarihten önce açık veya kapalı olarak yürürlükten kaldırılmış bulunan kanunlar hakkında iptal dâvası açılmıyacağı gibi, vaktiyle tesis ve ikmal ettiği bir hukukî durumun dayanağı olmağa devam etmekten başka hiç bir hukukî etkisi ve Anayasa'dan sonra meydana gelecek yeni bir olaya uygulanarak yeni bir hukukî sonuç doğurma istidadı kalmamış olan ve bu nitelikleri ile Anayasa kurallarıyla çelişecek bir uygulamaya meydan verme durumunda olmayan kanunların da, iptal dâvasına konu yapılmaması gerekir.

Diğer taraftan böyle bir kanunu, iptal dâvasına konu yapmakta hukukî yarar da yoktur. Zira bu nitelikteki bir kanunun, meselâ dâva konusu olan 6203 sayılı Kanunun, Anayasa'ya aykırı olduğu yukarıki kararda açıklanmış bulunan yönlerdeki etkilerini o tarihte yapmış olup artık bugünkü şartlar içinde o etkileri devam ettirmesi söz konusu bile değildir. Bu bakımdan böyle bir kanunun iptal edilmesi ile herhangi bir sonuç alınması ve hukukî herhangi bir yarar sağlanması mümkün değildir.

Kaldı ki Anayasa'dan önce etkisini yapmış ve bitirmiş bulunan bu gibi kanunlar hakkında açılan iptal dâvalarına bakılması Anayasa'nın 152 ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 50 inci maddesi hükümlerine de uygun değildir. Zira bu maddelerde iptal kararlarının geriye yürümeyeceği açıkça yazılıdır. Halbuki, yukarıda açıklanan nitelikte olan, dâva konusu kanun hakkındaki istemin incelenmesi sonucunda verilecek karar, 29/12/1953 tarihinde bütün neticeleriyle hükmünü yürüterek bir ilçe merkezini köy ve diğer bir mahalli ilçe merkezi haline getirmiş olan bir kanunu iptal etmek suretiyle, on dört yıl önce olmuş - bitmiş bir olaya etki yapacak ve bu iki mahalli on dört yıl önceki durumlarına iade etme sonucunu, ister istemez, doğuracaktır. Anayasa Mahkemesinin; sadece önüne getirilen kanunu incelemekle görevli olup kararının meydana getireceği sonuçla ilgilenmekle yükümlü bulunmadığı düşüncesi yerinde değildir. Zira Anayasa'nın ve kanunun yukarıda yazılı bulunan hükümlerinin, Anayasa Mahkemesini de bağlayacağı tabiidir. Bu sebeple, verilecek karar, niteliği itibariyle kendiliğinden geriye yürüme zorunluğunu doğuruyorsa Mahkememiz bu nitelikte bir karar vermemeli ve bu yolda sonuçlanacak bir incelemeye de girişmemelidir. Aksi taktirde kanunların Anayasaya uygunluğunun denetimini yapmakla görevli olan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya uygun olmayan bir karar verme durumuna düşer.

Esas No:1963/145
Karar No:1967/20

Konuya ilişkin başkaca düşüncelerimiz, 5/6/1964 günlü ve 11720 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış bulunan 20/3/1964 günlü ve 1964/2 - 23 sayılı Anayasa Mahkemesi kararına ait muhalefet şerhinde açıklanmıştır.

Sonuç olarak; dâvanın, esastan incelenmesine geçilmeden önce, yukarıki nedenlerle reddolunması gerektiği kanısındayız.

Üye

A. Şeref Hocaoğlu

Üye

Celâlettin Kuralmen

Üye

Muhittin Gürün